

לא תהדר בריבו: ס (ה) כי תפגע
 שור איבך או חמרו תעה השב
 תשיבנו לו: ס (ה) כי תראה חמור
 שנאך רבץ תחת משאו וחדלת
 מעזב לו עזב תעזב עמו: ס חמישי

תרחם בדינה: ד ארי תפגע
 תורא דסנאך או חמרה
 דטעי אתבא תתיבנה לה:
 ה ארי תחזי חמרא דסנאך
 רביע תחות טועניה
 ותתמנע מלמשפק לה
 משפק תשובק מא דבלפך
 עלוהי ותפרק עמה:

תרא כי תפגע ב"מ לג: כי תראה פסחים
 קיג: ב"מ לג. רובץ תחת ב"מ לב.
 לג. וחדלת מעזב ב"מ לב: עזב תעזב
 שם לא: לב:

בעל הטורים

בריבו. ד' דין ואידך צויק הראשון בריבו לא חטה משפט אביונך בריבו לעות אדם בריבו. לומר לך אף אם הוא דל לא תשמע דבריו
 תחלה להצדיקו בדינו ולעות בעל דינו הבא אחריו: (ד) תועה. ג' במס' חמורו תועה. והנה תועה בשדה. אדם תועה מדרך השכל.
 זהו שאמרו מצא פרה רועה אין זו אבירה מצא חמור וכליו הפוכים הרי זו אבירה, וזהו חמורו תועה שהוא תועה בשדה ויוצא
 מהדרך: (ה) שונאך. ב' במס'. חמור שונאך. אם רעב שונאך האכילהו לחם. משום דהכא מיירי בשני מיני שונאים ע"א וישראל
 דבשונא ע"א מו' אומות דרשי' וחדלת מעזב לו ובשונא ישראל עזוב תעזב עמו: רובץ. ג' במס' דין ואידך לפתח חטאת רובץ.
 רובץ בין המשפתים. לפתח חטאת רובץ זה יצה"ר שאם הלך אחר יצרו והרכה עון עד אשר הוא רובץ תחת משאו מאי תקניה
 יעסוק בחורה כיששכר שהיה רובץ בין המשפתים כדאמרינן אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש:

רש"י

(ג) לא תהדר. לא תחלוק לו כבוד לזכותו גדן ולומר, דל הוא לזכורו ואלכדנו: (ה) כי תראה חמור שונאך וגו'. הרי כי משמש בלשון דלמא, שהוא מד' לשונות של שמושי כי, וכה פתרונו, שמא תראה חמורו רובץ תחת משאו: וחדלת מעזב לו. נחמיה: עזב תעזב עמו. עוינה זו לשון עורה, וכן עלור ועוזב (מלכ"ס י"ה י.) וכן ויעזבו את ירושלים עד החומה (נחמיה ג. ט.)

מלאכה עפר לעוזב ולסייע את חוץ החומה. כיוצא בו, כי חמור בלנבך רבים הגוים האלה ממני וגו' (דברים י. י.), שמא חמור כן, נחמיה, לא תירא מהם. ומדרשו כן דרשו רזומינו, כי תראה וחדלת, פעמים שאתה חודל ופעמים שאתה עוזר, הא כילד, וכן ואינו לפי כבודו, וחדלת, או נחמת עובד כוכבים ומשאו של ישראל (נבא מניעה לכו): וחדלת: עזב תעזב עמו. לפרק

עיקר שמתי חכמים

ד כי ההדור לא שייך לעני אלא לעשיר כדכתיב לא תשא פני גדול אלא כמה שטובה אותו בדין וא"ת לפירוש וכיון דאין לו חולל עתה נחבדי:

לקוטי הלכות

(ה) כי תראה חמור שונאך - דרשו רבותינו ו"ל: שונאך, שעבר עברה וכו'. וזהו: רבץ תחת משאו, שקשה להגביהו ולהעלותו מגדל המשאוי שמנה עליו שהוא בחינת משאוי העונות בחינת כבוד יכבדו וכו'. ועל-פן יכול להיות שיעלה על דעתך לחדל מעזב לו בחינת וחדלת מעזב לו, פי ידמה לך שקשה להעלותו מגדל המשאוי שעליו, אבל ה' יתברך רחום וחנון ורחמיו רבים מאד,

(ב) על-פן הזהיר ברחמיו עזב תעזב עמו, שאפלו נפש פזאת צריכין לעזב ולעזר להשתדל בכל פחו להגביה ולהעלותו, פי יש להצדיק פחו פוה. וזהו 'עמו' דיקא, כמו שדרשו רבותינו ו"ל: יכול אפלו ישב לו ואמר הואיל ועליך מצוה וכו' תלמוד לומר: 'עמו', הינו פי בודאי מצוה גדולה להפיל עמו ולעזר לו גם-כן להעלות ולחדש נפשו, אבל כל זה עמו, דהינו בשהוא בעצמו רוצה גם-כן לעסק

לקוטי הלכות

מרחמם ונהגם" (לקוטי מוהר"ן ב' - סימן ו') עין שם.
 והזהירה התורה על כל אחד שיראה את
 חברו שהתגבר עליו חס ושלום המשאוי של
 עון פי רק זה נקרא משאוי כנ"ל, אזי אסור
 לו להעלים עין רק מפל עליו לרחם על חברו
 ולעזר לו לקום עוב תעזוב עמו פי זה מפל
 על כל אחד מישראל לרחם על חברו ברחמנות
 האמתית הגדול מפל מיני רחמנות דהינו לעזר
 לו לפרק מעליו המשאוי הכבד של עון אשר
 אי אפשר לו לשא כלל משאוי כבד כזו. פי
 כל אחד מחייב להשתדל להשיג על חברו
 לדבר עמו ביראת שמים להוציאו מהמשאוי
 הכבד של עונות שהוא כבד מפל המשאוח
 שזה עקר הרחמנות, וזהו עוב תעזוב עמו...
 ומי שזוכה לצאת ממשאוי הכבד של עונות
 וזוכה לדעת, כמו כן פרנסתו מעופפת לו
 בנקל פי משם עקר הפרנסה. וכן להפך חס
 ושלום מי שמתגבר עליו חס ושלום המשאוי
 של עון ואין בו דעת חס ושלום אזי פרנסתו
 באה לו בכבדות גדול וביגיעה גדולה מאד,
 בבחינת: שמו העם ולקטו - בשטותא, אזי
 וסחגו ברחמים או רכו במדכה, שזה בחינת
 כבדות הפרנסה למי שלא גרש הרוח שטות,
 כמובא בזהר הקדוש שמרמו על כבדות
 הפרנסה למי שאין בו דעת... גמצא שעקר
 כבדת ועל הפרנסה הוא מתמת כבדת המשאוי
 של עונות. וזהו בחינת פי תראה חמור שנאך
 רבץ תחת משאו שכבד עליו המשאוי של עון
 ממונו ופרנסתו ויש לו יסורים וכבדות גדול
 וזה גמשה רק ממשאוי הכבד של עונות, וזהו
 בחינת שנאך פי אין שונא אלא זה שעבר
 עברה כמו שפרשו רבותינו ז"ל. והזהירה
 התורה לכלי לחדל מעזוב לו רק צריכין לעזוב
 מלב מה שעשה ולעזר לו. (חושן משפט - הלכות

בזה לרחם על עצמו להשתדל בתקנת נפשו
 לסלק המשאוי הגדולה שעליו רק שאי אפשר
 לו בעצמו והוא מצפה למי שיעזר לו לזה
 אזי מצוה גדולה לעזר לו בכל פחו להטפל
 עמו להעלותו, פי יש פח לחדש נפשו גם כן
 אם הוא בעצמו יש לו איזה רצון אמתי לזה
 לעסק בחקון נפשו, אבל אם רוצה לסלק
 עצמו לגמרי ואינו רוצה להשתדל בחקון
 נפשו כלל, רק רוצה שהצדיק בעצמו יעשה
 הכל עבורו והוא לא יעשה כלל ולא ישתדל
 בזה כלל, אזי בודאי אין הצדיק צריך לעסק
 עמו, פי אי אפשר לעזר לו בשאינו רוצה
 לעסק בעצמו בחקונו כלל, וכמו שאמר
 אדוננו מורנו ורבונו ז"ל לאחד: אתה בלעדי
 אינך יכול לעשות כלל (דהינו לחסו נפשו בעצמו)
 אבל גם אני בלעדיך איני יכול לעשות דבר,
 הינו שאם אתה לא תעשה כלל בודאי אי
 אפשר לי לעשות עבורך הכל, פי האדם
 הוא בעל בחירה ואי אפשר להעלותו פי אם
 בשיש לו איזה התעוררות מעצמו וזהו: יכול
 אפלו ישב לו וכו', תלמוד לומר: עמו וכו'.

(חושן משפט - הלכות אכירה ומצאה ג' - מ"ו)

פי תראה חמור שנאך רבץ תחת משאו
 וחדלת מעזוב לו עוב תעזוב עמו - שונא
 פרשו רבותינו ז"ל שזהו מי שראה אותו שעבר
 עברה וזהו בחינת רבץ תחת משאו פי מתגבר
 עליו כבד המשאוי שהוא המשאוי של עון
 ומתמת זה הוא רובץ תחת משאו פי אי
 אפשר לו לשא כלל משאוי כזו. וזהו פי תראה
 חמור שנאך רבץ וכו' פי התגברות העון הוא
 בבחינת החמור ורוח הבהמיות פי בשמתגבר
 חס ושלום המשאוי של עון אזי אינו נקרא
 בשם אדם פי עקר האדם הוא הדעת רק הוא
 בחינת חיה בדמות אדם כמבאר במאמר "פי